

BİBLİYOGRAFYA :

Evlîya Çelebi, *Seyahatnâme*, IX, 345-350; Besim Atalay, *Maraş Tarihi ve Coğrafyası*, İstanbul 1930; Nazmi Sevgen, *Anadolu Kaleleri*, Ankara 1959, s. 255-258; *Maraş İl Yıllığı (1968)*, Ankara 1968; Celâl Çoçalan – Halit Kurtaran, *Her Yönü İle Maraş*, İstanbul 1969; Celal Çoçalan, *Her Yönüyle Kahramanmaraş*, İstanbul 1974; Oktay Aslanapa, *Türk Sanatı*, Ankara 1990, s. 358, 359, 361, 363; *Türkiye Rehberi* (haz. Hüsamettin Toros), İstanbul 1971, s. 1389-1394; Hamza Gündoğdu, *Dulkadirli Beyliği Mimarisi*, Ankara 1986, s. 32-47, 58-61, 75-76; *Değişimin Simgelendiği Kent Kahramanmaraş* (haz. Şaziye Karlıklı), İstanbul, ts., s. 73-97; Ârifi, "Maraş ve Elbistan'da Zülkadir (Dulkadir) Oğulları Hükümeti", *TOEM*, V/30 (1330), s. 358-377; VI/31 (1331), s. 419-431; VI/32 (1331), s. 509-512; VI/33 (1331), s. 535-552; VI/34 (1331), s. 623-629; VI/35 (1331), s. 692-697; VI/36 (1331), s. 767-768; VII/38 (1332), s. 89-96; Tahsin Özgüç – Mahmut Akok, "Aşin Yakınında Ashab-ı Kehf Külliyesi", *Yıllık Araştırmalar Dergisi*, II, Ankara 1968, s. 62-70; M. Zafer Bayburtluoğlu, "Kahramanmaraş'ta Bir Grup Dulkadirli Yapısı", *VD*, X (1973), s. 234-250; J. H. Mordtmann – [Mükrimin H. Yınarç], "Dulkadirli", *İA*, III, 654-662; Şinasi Altındağ, "Dulkadirlioğulları", *TA*, XIV, 114-116; Yılmaz Öztuna, "Maraş", a.e., XXIII, 285-289; M. Ekrem Üzümeri v.dğr., "Maraş", *Türkiye Ansiklopedisi*, Ankara 1976, IV, 98-102; "Kahramanmaraş", *Yeni Rehber Ansiklopedisi*, İstanbul 1993, XI, 29-38.

HAMZA GÜNDOĞDU

KAHTABE b. ŞEBİB

(قحطبة بن شبيب)

Ebû Abdilhamîd (Ebû Hamza) Kahtabe b. Şebîb b. Hâlid b. Ma'dân et-Tâif en-Nebhânî (ö. 132/749)

Abbâsîler'in kuruluşunda önemli rol oynayan nakib ve kumandanlardan.

Asıl adı Ziyâd olup Kahtabe lakabıyla meşhurdur. Horasan'da Abbâsîler adına propaganda faaliyetinde bulunduğu dönemden önceki hayatı hakkında bilgi yoktur. Dedesi Hâlid b. Ma'dân, Cemal Vak'asında Hz. Ali'nin yanında yer almış ve kabilesi Benî Amr b. Sâbit'in sancağını taşımış, ertesi yıl da Nehrevan'da Hâricîler'le savaşan Hz. Ali'nin kuvvetlerine kumanda etmişti. Ailesinin Hz. Ali zamanında Kûfe'ye yerleştiği ve Kahtabe'nin gençlik yıllarında Ali evlâdı ile yakın ilişki içinde bulunduğu anlaşılmaktadır. Horasan'daki Emevî aleyhtarî faaliyetlerin içinde aktif olarak görev alan Kahtabe, daha sonra Abbâsîler adına daveti organize eden on iki nakib arasında yer aldı.

Horasan'daki nakibler, İmam Muhammed b. Ali b. Abdullah b. Abbas'ın Zilhicce

125'te (Ekim 743) ölümü üzerine yerine geçen oğlu İmam İbrâhim'den (İbrâhim el-İmâm) Horasan'da kendisini temsil etmek üzere ailesinden birini görevlendirmesini istediler. Abbâsî ihtilâlinin hazırlayıcısı olan İbrâhim bu görevi önce Süleyman b. Kesîr el-Huzâi'ye, o kabul etmeyince Kahtabe'ye teklif etti; ancak önce-leri Kahtabe de bu teklifi kabul etmek istemedi. Daha sonra Mâlik b. Heysem el-Huzâi ve Süleyman b. Kesîr el-Huzâi adlı iki nakible birlikte Horasan'daki Şîiler adına İbrâhim'e biat etmek için hac mevsiminde Mekke'ye gitti. Burada Horasan Şîileri ile İmam İbrâhim arasında irtibatı sağlamayı kabul etti.

Ebû Müslim-i Horasânî, Emevîler'e karşı yürütülen faaliyetleri sevk ve idare etmek üzere Horasan'a gönderilince Kahtabe, Ebû Müslim'in emrindeki kuvvetlerin başına getirildi (128/745-46). Ertesi yıl Ebû Müslim'e katılan Kahtabe onunla birlikte Batı Horasan'daki davet merkezlerini dolaştı ve yapılan hazırlıkları gözden geçirdi (Cemâziyelâhîr 129 / Mart 747). Kûmis'e vardıkları sırada Ebû Müslim Merv'e dönerken Kahtabe İmam İbrâhim ile görüşmek üzere Mekke'ye gitti ve ona isyan hazırlıkları hakkında bilgi verdi. Bu sırada Horasan'daki orduların başkumandanlığına tayin edildi. Ebû Müslim, Rebîülâhîr 130'da (Aralık 747) Merv'e girip Emevîler'in Horasan valisi Nasr b. Seyyâr'ı oradan uzaklaştırdı. Bu olaydan kısa bir müddet sonra Horasan'a dönen Kahtabe, Serahs üzerine yürüyerek (Şâban 130 / Nisan 748) şehri ele geçirdi. Temîm b. Nasr b. Seyyâr'ı mağlûp ederek öldürdükten sonra Tûs'u ve Nişâbur'u da zaptetti. Bu sırada Emevî Halifesi II. Mer-vân'ın emriyle Nübâte b. Hanzale el-Kilâbî kumandasında Cürcân'a gönderilen güçlü bir Emevî ordusu da Kahtabe karşısında yenilgiye uğradı (1 Zilhicce 130 / 1 Ağustos 748). Ardından Kahtabe Kûmis'i ele geçirdi. Âmir b. Dubâre el-Mürri kumandasındaki büyük bir Emevî ordusu da Câbalk denilen yerde bozguna uğratarak Abbâsî ihtilâli için önemli bir zafer kazandı (23 Rec'eb 131 / 18 Mart 749). Emevî ordusunun artıklarının toplandığı Nihâvend Kahtabe'nin oğlu Hasan tarafından kuşatıldı. Şehirde Suriyeli askerlerin yanı sıra Abbâsîler'e muhalif Horasanlı askerler de bulunuyordu. Kahtabe, şehri savunan Mâlik b. Edhem el-Bâhilî ile anlaşarak Suriyeliler'e eman verdikten sonra Horasanlılar'ı kılıçtan geçirdi.

Kahtabe daha sonra oğlu Hasan'ı Irak'a gönderip kendisi de onun arkasından git-

ti. Bu sırada Emevîler'in Irak valisi Ebû Hâlid İbn Hübeyre güçlü bir orduyla Abbâsîler'e karşı hareket geçti ve Celûlâ'da konakladı. Kahtabe, Hânîkin'den Medâin'e giderken yolu İbn Hübeyre tarafından kesildi, ancak askerî maharetiyle Dicle'yi aşip Kûfe'ye ulaşmayı başardı. İleri harekâta devam edip Fırat'ı geçen İbn Hübeyre'nin karşısına karargâh kuran Kahtabe, 8 Muharrem 132 (27 Ağustos 749) gecesi küçük bir askerî birlikle İbn Hübeyre'nin ordusuna saldırdı. Fırat'ın batı yakasında yapılan şiddetli savaşta mağlûp olan İbn Hübeyre gece Vâst'a çekildi. Kahtabe bu savaş sırasında esrarengiz bir şekilde öldürüldü. Ölümü üzerine oğlu Hasan kumandayı ele alıp Kûfe'ye girdi (10 Muharrem 132 / 29 Ağustos 749).

BİBLİYOGRAFYA :

Belâzürî, *Ensâb*, III, 81, 115, 116, 118-120, 124, 135-139, 148, 171, 230; Dîneverî, *el-Ahâbârü't-tuvâl*, s. 337, 339, 342, 359, 363-364, 369; Ya'kûbî, *Târîh*, II, 327, 332, 343-345, 353; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), VI, 562; VII, 175, 198, 227, 329, 339, 355, 362-363, 379, 388-392, 401-409, 412-417, 432, 450; VIII, 372; J. Wellhausen, *Arap Devleti ve Sukutu* (trc. Fikret İşıltan), Ankara 1963, s. 243, 247, 255-257, 259, 261; M. A. Shaban, *The 'Abbâsî Revolution*, Cambridge 1970, s. 154, 160-161; *Ahâbârü'd-devletî'l-'Abbâsîyye* (nşr. Abdülazîz ed-Dürî – Abdülcebâr el-Muttalibî), Beyrut 1971, bk. İndeks; E. L. Daniel, *The Political and Social History of Khurasan under Abbasid Rule: 747-820*, Chicago 1979, s. 39-40, 73-77, 81, 106, 178; H. Kennedy, *The Early Abbasid Caliphate*, London 1981, s. 43-44, 46, 49, 78, 79, 84; Abdülazîz ed-Dürî, *el-'Aşrû'l-'Abbâsîyyü'l-evvel*, Beyrut 1988, s. 27, 30-34, 42-46, 122, 204; K. V. Zetterstéen, "Kahtabe", *İA*, VI, 91-92; M. Sharon, "Kahtaba", *EP* (İng.), IV, 445-447.

ABDÜLKERİM ÖZAYDIN

KAHTÂN

(قحطان)

Araplar'ın iki ana kolundan birini teşkil eden Kahtânîler'in atası.

Ensâb âlimleri Araplar'ı Adnânîler (Arab-ı müsta'ribe) ve Kahtânîler olmak üzere iki kola ayırırlar. "Arab-ı âribe" veya Yemenliler denilen Kahtânîler'in cediti Kahtân'dır. Bütün İslâm kaynakları ve Tevrat, Kahtân'ın Hz. Nûh'un oğlu Sâm'ın soyundan geldiği konusunda birleşmekte, ancak hayatı hakkında hemen hiç bilgi vermemektedir. Ensâb âlimlerinin bir kısmı, onun Tevrat'ta geçen Yaktan (Tekvîn, 10/25) olduğunu kabul edip bazı isimlerin Arapça söyleniş şekliyle oradaki seçeresini Nûh oğlu Sâm oğlu Erfahşez oğlu Şâleh oğlu Âbir oğlu Kahtân şeklinde ver-